

Urkundenregesten zur Tätigkeit des deutschen Königs- und Hofgerichts bis 1451. Herausgegeben von Bernhard Diestelkamp. Band 3 : Die Zeit Rudolfs von Habsburg 1273-1291, bearb. von Bernhard Diestelkamp und Ute Rödel, Köln - Wien 1986, Böhlau Verlag, XLVIII + 482 s.

V rámci zvláštní řady *Quellen und Forschungen zur höchsten Gerichtsbarkeit im Alten Reich* - o některých svazcích této široce koncipované ediční řady, jež obsahuje jak zpracování, tak edice materiálu, jsem už měl možnost porůznu referovat¹ - vyšel její třetí díl. Záměrně neříkám "už", protože z technických důvodů je to totiž vlastně svazek první, za nímž teprve budou následovat či už následují svazky další, resp. předchozí. Vybírám-li tento svazek jako *pars pro toto*, je to nejen z toho důvodu, že je první, ale též proto, že má v řadě případů úzkou vazbu i na českou problematiku, nehledě už vůbec na to, že je názorným příkladem soustavného základního výzkumu, o němž se nám ani pro značně mladší období našich dějin ani nezdá. A tu je třeba ještě výslovně konstatovat, že jde o základní výzkum, který se zaměřuje výlučně na právní dějiny v jejich klíčovém centrálním okruhu, i když z edice může ovšem profitovat i historie politická a správní v nejširším slova smyslu.

B. Diestelkamp v předmluvě vysvětluje, proč dochází k nerovnoměrnosti ve vydávání jednotlivých svazků. Důležitější ovšem je, aby koncepce a způsob realizace edice byly uživateli jasné už při prvním užití knihy a nelze se tudíž odvolávat na vydání podrobného úvodu k celému dílu v 1. svazku. Ten je ovšem také proponován, nicméně zevrubnou informaci přináší rovněž úvod k 3. dílu, který respektuje patřičná specifika látky uvedeného období. První dva svazky mají obsáhnout materií let 911-1197, resp. 1198-1272. Jak to bude s dalšími svazky a kolik jich vůbec do zániku říšského dvorského soudu v r. 1451 bude, nelze zřejmě dosud ani odhadnout. Že nás ovšem vzhledem k tomu, že půjde o období několika panovníků, kteří byli současně i českými králi, budou tyto svazky zajímat dokonce zvýšenou měrou, není ani třeba zdůrazňovat?

Referent, který představuje dílo v prostředí, kde toto nebude právě příliš hojně k dispozici, se nalézá v zapeklité situaci. Úvod je sice zřetelný a vysoce konkrétní a informativní, ale současně tak zhuštěný, že vlastně ani z něho nelze podat výtah, aniž by nevzniklo nebezpečí větší či menší jednostrannosti. Bylo by takřka třeba přeložit přinejmenším dvacet stran tohoto uvedení do problematiky, které sice přináší výklad o obecných aspektech a východiscích autorů, nicméně je výrazně orientované na dobu vlády Rudolfovy, takže o nějakém možném dublování s celkovým úvodem nemůže vlastně být ani řeči. Přesto je třeba o takové představení se pokusit. Ocítujme nejdříve, co tedy bylo, resp. je cílem celé této řady. Na s. XII se o tom výslovně říká, že jejím záměrem je "zpřístupnění takových pramenů, které vznikly v souvislosti se spory uzavíranými činností německého krále nebo jím pověřené osoby (hofrichtér, různí komisaři)". Protože autoři výslovně konstatují, že vycházejí z vydaného materiálu, mohl by vzniknout dojem, že vlastně jen dublují dosavadní edice a registáře, včetně rozsáhlého využití formulářových sbírek, o nichž ještě podrobněji níže. Ale to by byl velký omyl, protože dosavadní edice a registáře tvoří pouze východisko pro vlastní práci. Neboť podstatný je právněhistorický aspekt díla, tj. že došlo k zod-

povědnému výběru v úvahu přicházející látky, která je s velkou akribií, jakož i podrobně a rozmyslně zpracována z právněhistorického hlediska. To jinými slovy znamená, že ve velmi detailní registrové formě jsou zdůrazněny všechny potřebné aspekty počínaje adresami a jejich konkrétními variantami, přes druh a kvalitu právního řízení až k případným důsledkům takového jednání včetně svědků, zpečetění apod. Aby pak užitnost příslušných dokladů byla co největší, rozhodli se autoři - nepochybně zcela oprávněně - podávat současně s německým textem, který už nutně je i jakýmsi výkladem, znění původní, tj. ve většině případů latinské. I když je od vlastního registru sice odlišeno kurzívou, bylo by přece jen bývalo lépe, kdyby tyto partie byly vloženy do závorek. Takto uživateli přece jen chvíli trvá, než si zvykne na to, že nejde o pokračování předchozího textu, nýbrž o jeho reprodukci. Míra snahy o přesnost a zevrubnost se odráží i v tom, že autoři se snaží zachytit všechny možné stopy, jež umožňují či mohou vést k hlubšímu proniknutí do variability právních pořízení; ve zdůvodněných případech se nevyhýbají ani reprodukování areng příslušných písemností.

Ovšem autoři nejen provádějí detailní rozbor (při němž podle potřeby jdou až k původnímu dochování), ale současně i zřetelně omezují svůj záběr a to zejména ve dvou směrech. Za prvé jsou za východisko brány toliko listiny, které lze spojit s nějakým konkrétním případem (s. XIII) a nikoliv ostatní materiál, v tom zejména vyprávěcí a za druhé je látka omezena - aby se dala zvládnout - jen na výkon tohoto aktu panovníkem přímo, resp. jím bezprostředně jmenovaným zástupcem. Ostatní činitelé, kteří se příslušnými kauzami zabývali z jiné kompetence, především ovšem orgány církevní, resp. jejich písemnosti nejsou brány v úvahu. Autoři nicméně konstatují, že tam, kde se bylo možno snadno dohledat těchto údajů, je na ně v aparátu upozorňováno. A protože si opatřili opravdu velké znalosti, přinášejí i tu významné doplňky. A konečně lze ještě uvést, že ze své první zásady udělali sedm výjimek. Dvě nás tu nemusejí zajímat (leda snad že bychom vyjádřili překvapení, že vůbec do knihy byly zařazeny, protože editoři dovozují, že č. 53 pochází zřejmě až z doby krále Adolfa a č. 536 vzniklo kontaminací starších editorů; v nejlepším případě měly být příslušné informace podány bez čísel). O to více má pro nás důležitost zbývajících pět, která se týkají říšského procesu proti Přemyslu II. (č. 38, 48, 52, 55, 91). Tato čísla zachycující jednotlivé fáze onoho procesu od Přemyslova předvolání do Würzburgu v lednu 1275 až k vyhlášení ztížené říšské klatby na téhož (Aberacht) z června 1276. Protože se autoři omezují toliko na prameny, nelze jim vyčítat neznalost české literatury, i když obecně lze říci, že větší zřetel k literatuře vůbec by nebyl na závadu.

Už z výše uvedeného přehledu plyne, že 646 průběžných čísel neznačí stejný počet procesů či záležitostí, protože některé se táhly řadu let a obsahují i značně větší počet čísel. Propojení těchto jejich jednotlivých fází příslušnými odkazy není vždy dostatečně zřetelné, někdy i chybí. Lze to sice doplnit z rejstříku, nicméně by stálo za úvahu dát odkazy na příslušná čísla už do záhlaví jednotlivých čísel, aby vazba byla patrná na první pohled. Stejně tak by měla být původní datace připojována už do záhlaví, aby se nemusila hledat zapadlá na konci.

Výrazně fragmentární ráz pramenů způsobuje, že informace o jednotlivých případech jsou značně rozličné kvality a zachycují současně různé fáze jednání, takže

zdaleka ne vždy lze jeho celý průběh adekvátně zachytit. A to už vede k otázce, ovšem nezodpověditelné, totiž o jaké části této agendy máme vůbec povědomost. V důsledku poměrně rozsáhlého dochování formulářového, které bylo široce excerpováno a jež tvoří takřka celou čtvrtinu látky, se zřejmě podařilo ztráty značně zmenšit, i když jsou jistě velmi citelné, protože neexistuje žádná centrální evidence, neboť písemnosti, které sem patří, pocházejí jak z dvorské kanceláře, tak z kanceláře říšského dvorského soudu a musely být vesměs shledávány v příjemeckých archívech.

Ale je třeba tuto zprávu uzavřít a tak ještě jen upozornění na doprovodný aparát, v němž přicházejí soupisy formulí k různým fázím procesního řízení, incipity a explicity formulářových znění a rozsáhlé rejstříky (jmenný i věcný). Se snahou o nějaké věcné členění se zatím také nesetkáváme, i když případné tabelární vyhodnocení aspektů geografických, chronologických i typologických by nebylo na závadu.

Máme tedy v ruce tímto jediným svazkem důležitou pomůcku pro poznání fungování a ochrany říšského míru. S přibývajícimi svazky se bude ovšem význam tohoto souboru umocňovat.

Poznámky

1 Srv. Archivní časopis 31, 1981, s. 188-191, tamže 34, 1984, s. 188-190 a v tomto sborníku 31, 1990, s. 260-265.

Nově vyšel 6. svazek této řady, připravený FRIEDRICHEM BATTENBERGEM, *Die Königszeit Karls IV.* (1346-1355 März), tamže 1990, XXXIX -412 s.

© Ivan Hlaváček, 1991